

Klara Kožar Rosulnik

Predoslje

UDK 314.15-055.2

Biografsko učenje žensk v kontekstu migracij

Besedilo se osredotoča na formiranje znanja in identitete pri ženskah z izkušnjo migracije. Teoretski okvir za fenomenološko empirično raziskavo je bil sestavljen iz biografskega in tranzicijskega učenja. Migracije predstavljajo pomembne življenjske prehode, ki prinašajo kompleksne in heterogene izkušnje ter ustvarjajo možnosti za učenje, ki jih posameznice različno uresničujejo. Empirična raziskava sloni na analizi naracij izbranih žensk. Ugotovitve potrjujejo štiri strategije tranzicijskega učenja in vrste znanja po Pirjo Tynjälä (2013). S pomočjo klasifikacije le-teh je bil nato oblikovan model za interpretacijo biografskega učenja ob migraciji.

migracija, biografsko učenje, ženske, avto/biografska metoda, naracija

The text focuses on the formation of knowledge and identity in women through the experience of migration. The theoretical framework for the empirical research is rooted in biographical and transitional learning. Migrations signify important life transitions, brought about by complex and heterogeneous experiences, and create opportunities for learning that are realised by female individuals in different ways. The empirical research is based on the analysis of selected women's narratives. The findings confirm the four strategies of transitional learning and types of knowledge according to Pirjo Tynjälä (2013). With the help of a classification of these a model was created for the interpretation of biographical learning alongside migration.

migration, biographical learning, women, auto/biographical method, narrative

1 Uvod

Migracije predstavljajo pomembne življenjske prehode, ki ustvarjajo možnosti za učenje. Slednje je bilo v raziskavi opredeljeno s teorijo biografskega učenja (Kožar Rosulnik, Ličen 2015) in tranzicijskega učenja (Tedder, Biesta 2007; Alheit, Dausien 2002; Wildemeersch, Stroobants 2009). Biografsko učenje je proces, ki se dogaja v vsakdanjem življenju in pomeni celostno spreminjanje posameznika prek kombinacije procesov na ravni mišljenja, čustvovanja in delovanja. Z učenjem prihaja do (pre)oblikovanja izkušenj, znanja, veščin, vrednot, novih načinov mišljenja, čustvovanja, delovanja ter konstruiranja identitete.

Namen raziskave je bil ugotoviti, kako ženska z izkušnjo migracije z različnimi strategijami učenja konstruira svoje znanje in re-/konstruira svojo identiteto. Iz pripovedi smo želeli ugotoviti, kakšno je bilo življenje sogovornic v izvorni družbi, kakšni so bili njihovi motivi za migracijo, kako so doživljale prehajanje meje, kako je migracija vplivala na njihovo (ne)opolnomočenje, kakšno je njihovo življenje v novi družbi ter kako se je (po njihovem pripovedovanju) spremenila njihova identiteta. Na osnovi tega pa nato oblikovati model za interpretacijo biografskega učenja ob migraciji ter tako opozoriti na pomen učenja v vsakdanjem življenju in formiranja znanja, ki nastane z izkušnjo migracije.

2 Raziskava

V raziskavo, ki je potekala v letu 2015, je bilo vključenih 27 žensk, od tega je bilo 10 priseljenk in 17 izseljenk. Izselile so se iz Slovenije v Veliko Britanijo, Nizozemsko, Združene arabske emirate, Luksemburg, Indijo, Kanado, Belgijo, Etiopijo, Nemčijo, na Ciper, Dansko, Švedsko, Japonsko. V Slovenijo so se priselile iz Francije, Španije, Ukrajine, Rusije, Kosova, Kanade, Nigerije in Finske. Stare so bile med 24 in 76 let. Za veliko večino sogovornic to ni bila edina migracijska izkušnja.

Podatke smo zbirali na dva načina: z narativnim avtobiografskim intervjujem ter preko e-intervjujev. Ko je bilo gradivo zbrano, smo ga analizirali, določili tematske sklope glede na časovni potek učenja in glede na spreminjanje položaja:

- življenje v izvorni družbi ter odločitev za migracijo,
- prek meje v drugo življenje,
- življenje v novi družbi,
- sprememba položaja: (ne)opolnomočenje,
- proces spreminjanja identitete: multipla pripadnost.

V vsakem tematskem sklopu smo poiskali značilnosti, nato pa razvrstili strategije učenja in vrste znanja.

3 Ugotovitve

Zgodbe žensk so prikazale, da so bili njihovi motivi za migracijo raznoliki in kompleksni. Svojih migracijskih izkušenj niso opisovale izključno z ekonomskimi motivi, pač pa so poudarjale raznovrstne pomene, ki jih je zanje imela migracija. Poleg racionalnih in emocionalnih dejavnikov so na odločitev za migracijo vplivale osebnostne lastnosti, kot so pogum, odprtost, želja po učenju, prilagodljivost. Z motivi za selitev so se v predmigracijski fazi povezovale tudi vsebine učenja. Tiste, ki so se selile zaradi ljubezni, so poudarjale pomen partnerskega odnosa in svojo dejavno vlogo pri izpeljavi selitve. V teh primerih je bilo manj pridobivanja splošnih informacij o državi priselitve, kulturi, gospodarskih in političnih razmerah ipd. Ženske, katerih motivi za selitev so bili povezani s študijem in zaposlitvijo, so opisovale svojo dejavno vlogo pri iskanju informacij o izobraževalnem sistemu, zaposlitvenih priložnostih, trgu dela, delovnih pogojih.

Sogovornice so prečkanje meje doživljale predvsem v povezavi z birokratskimi postopki, ki so sledili migraciji. V dveh primerih je bil temeljni pogoj za življenje v državi sprejema poroka z državljanom te države. Tri sogovornice so izpostavile tudi dejstvo, da niso imele možnosti pridobitve dvojnega državljanstva (primer priseljenk s Kosova, Ukrajine in Finske), ki bi omogočal ohranitev posedovanja lastnine v izvorni državi. Prisiljene so se bile odločati med enim in drugim državljanstvom. Prehajanje meje, ki je bilo zaznamovano predvsem z urejanjem prebivališča, zdravstvenega zavarovanja, delovnega vizuma ipd., je od žensk zahtevalo proaktivno delovanje, načrtovanje, iskanje informacij, preko katerih so si pridobile formalna znanja, aplikativna v državi sprejema.

V novem okolju so se soočale z novimi izzivi in neznanimi situacijami. Skoraj vse so izpostavile učenje tujega jezika kot pomemben, v nekaterih primerih celo kot najtežji del vključevanja v novo družbo. Večina je obiskovala organizirane oblike učenja – jezikovne tečaje, nekatere so najele

zasebne učiteljke ali pa so se jezika učile same ob pomoči partnerjev ali prijateljev. Zanimivo, da se nekatere najbolj izobražene sogovornice niso odločile za učenje jezika novega okolja, saj v vsakodnevem življenju uporabljajo angleški jezik. Prav tako je angleščina pogovorni jezik v večini kulturno mešanih zvez. Ženske so poudarile, da svoja čustva najlažje izražajo v jeziku, ki ga poleg maternega jezika, najbolje znajo.

Ženske so s svojo odločitvijo za migracijo in realizacijo selitve prevzele odgovornost za svoje življenje, kar pomeni njihovo opolnomočenje. Vendar pa lahko novo okolje prinese bodisi izboljšanje bodisi poslabšanje razmer. Pri sogovornicah se je izkazalo, da je migracija povzročila spremembe položaja na vseh področjih življenja: dela, izobraževanja, družine, partnerstva. Opolnomočenje se je pri nekaterih izrazilo v širšem socialnem okolju (kariera), pri drugih v ožji socialni skupini (osebno življenje: partnerstvo, družina, lastni interesi).

Analiza naracij je prikazala stalno konstrukcijo in preoblikovanje identitete in pripadnosti z vključevanjem na eni ter izključevanjem na drugi strani. Nekaj sogovornic je izpostavilo, da ne »spadajo« nikamor več – niti v državo izvora, niti v državo sprejema. Nekatere niso razvile občutka identifikacije z novim okoljem, druge se niso več identificirale z družbo izvora. Ženske so se identificirale z različnimi skupinami, ob tem pa ozaveščale lastne vrednote in nenehno presojevale med vrednotami ene in druge družbe. Z manj negotovosti pri konstruiranju pripadnosti so se soočale sogovornice, ki so se že v družbi izvora zavedale in priznavale svojo sestavljeno identiteto. Te so v novi družbi lažje doživele občutek doma, saj so oblikovale simbolno polje, znotraj katerega so občutile pripadnost več kulturam hkrati. Skoraj vsi vidiki pripadanja so nastali kot odziv na različnost: kulture, vrednot, načina oblačenja, mentalitete ipd., kar nakazuje na njihove vsebine učenja.

Na prvi pogled se zdi učenje ob vstopanju v novo okolje povezano predvsem s prilagajanjem, vendar so sogovornice pri učenju uporabljale štiri strategije učenja: prilagajanje, identitetno rast, razvoj individualnega sloga življenja in upornost. Pri strategiji adaptacije so sogovornice dale prednost družbenim zahtevam. Novemu okolju so se prilagajale z učenjem jezika, prevzemanjem navad, načinom oblačenja, s spoštovanjem pravil in norm. Njihovo prilagajanje je bila zavestno izbrana strategija, zato lahko govorimo o aktivnem prilagajanju. Druga strategija je bila identitetna rast. Sprememba okolja je pri ženskah vzbudila eksistencialna vprašanja. Spraševale so se, kdo so, kakšne so njihove vrednote in kakšne osebe si želijo postati. Učenje o sebi je potekalo na podlagi razlikovanja od »drugih«. S spoznavanjem novih kultur, mentalitet in vrednot so ozaveščale svoje ter nenehno presojevale, s katerimi se lahko identificirajo in s katerimi ne. Ženske, ki se niso identificirale z vrednotami novega okolja, so uporabile tretjo strategijo, tj. strategija oblikovanja individualnega sloga življenja. Med njimi so bile tudi tiste, ki so se zaradi svojih prepričanj in/ali načina življenja počutile bodisi nerazumljene bodisi nesprejete v državi izvora. Migracija jim je pomenila osvoboditev od pričakovanj izvorne družbe ter možnost oblikovanja sloga življenja, ki jim ustreza. Četrta strategija, ki so jo razvile le nekatere pripovedovalke, je bila strategija upornosti, kar je pomenilo aktivno poseganje v kulturo/družbo okolja. S svojim družbenim angažmajem predvsem znotraj svojih diasporičnih skupnosti so jasno izražale svoja stališča in prepričanja ter aktivno povezovale svojo novo in izvorno kulturo/družbo.

Opisane strategije, ki so jih uporabljale sogovornice, so vodile v pridobivanje različnih vrst znanja. Ta so bila skladna z delitvijo znanja po P. Tynjälä (2013). Sogovornice so pridobivale

teoretična ali konceptualna znanja, praktična ali izkustvena znanja, znanja o sebi ter sociokulturna znanja. Križanje obeh klasifikacij, tj. strategij učenja in vrst znanja, nam je omogočil sistematični prikaz temeljnih ugotovitev in razvoj metodološkega orodja, ki je uporabno za nadaljnje raziskovanje fenomena biografskega učenja ob migracijah.

4 Zaključek

Naracije žensk so omogočile uvid v kompleksnost in heterogenost učenja iz izkušenj, ki jih prinaša migracija. Na podlagi analize pripovedi smo oblikovali model za interpretacijo biografskega učenja, ki se je izkazal kot primerno orodje, s katerim si lahko pomagamo pri analizi in interpretaciji učenja ob doživljanju migracije. Opravljena raziskava odpira tudi možnosti za nadaljnje raziskovanje, prispeva k védenju o vključevanju odraslih (predvsem žensk) v novo socialno okolje in učenju ob tem, k spodbujanju samostojnega učenja ter dodatni osvetlitvi področja učenja v vsakdanjem življenju.

Literatura

- ALHEIT, Peter, DAUSIEN, Bettina, 2002: The Double Face of Lifelong Learning: Two Analytical Perspectives on a silent Revolution. *Studies in Education of Adults* 34/1. 3–22.
- KOŽAR ROSULNIK, Klara, LIČEN, Nives, 2015: Preplet migracij in učenja: biografsko učenje kot formiranje identitete in znanja ob migracijskih izkušnjah. *Dve domovini/Two Homelands* 41. 151–162.
- TEDDER, Michael, BIESTA, Gert, 2007: *Learning from Life and Learning for Life: Exploring The Opportunities for Biographical Learning in The Lives of Adult*. http://www.tlrp.org/project%20sites/LearningLives/papers/working_papers/WORKING%20PAPER%207.pdf
- TYNJÄLÄ, Pirjo, 2013: Toward a 3-P Model of Workplace Learning: A Literature Review. *Vocations and Learning* 6. 11–36.
- WILDEMEERSCH, Danny, Stroobants, VEERLE, 2009: Transitional learning and reflexive facilitation: The case of learning for work. Knud Illeris (ur.). *Contemporary Theories of Learning: Learning Theorists – In Their Own Words*. London, New York: Routledge. 218–232.